

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА**

СЕРДЮК НАТАЛІЯ АРКАДІЇВНА

УДК 340.12:342.41

**ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РОЗБУДОВИ УКРАЇНИ
ЯК СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ**

12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора
юридичних наук**

Івано-Франківськ – 2019

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Приватному вищому навчальному закладі Університеті Короля Данила

Науковий консультант

доктор юридичних наук, професор

Бисага Юрій Михайлович,

Ужгородський національний університет,

завідувач кафедри конституційного права та порівняльного правознавства

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України

Костицький Василь Васильович,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

професор кафедри теорії права та держави;

доктор юридичних наук, професор

Жаровська Ірина Мирославівна,

Національний університет «Львівська політехніка»,

професор кафедри теорії та філософії права;

доктор юридичних наук, доцент

Луцький Роман Петрович,

Івано-Франківський фінансово-комерційний кооперативний коледж імені С. Граната,
викладач

Захист відбудеться «16» грудня 2019 р. об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 20.149.01 в Приватному вищому навчальному закладі Університеті Короля Данила за адресою: 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Є. Коновальця, 35

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Приватного вищого навчального закладу Університету Короля Данила за адресою: 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Є. Коновальця, 35

Автореферат розісланий «15» листопада 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Жукевич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Актуальність обраного напрямку дослідження теоретико-правових основ розбудови соціальної держави пов'язана з сучасними стрімкими процесами, які відбуваються у різних сферах як у світовому суспільстві, так і в Україні. Розвиток нового породжує зміни у певних відносинах наслідком чого є проблеми сприйняття державою та суспільством цієї новизни, а іноді і супротив. Будь-які процеси потребують комплексного підходу до їх регулювання та забезпечення з боку держави, які засновані на реформуванні економічної, соціальної, правової, ідеологічної, екологічної, культурної та особливо інформаційної сфер життя. У пошуках ідеальної дієвої форми державного правління науковці всього світу розробляють і обґрунтовують різні концепції сучасної держави, яка б повною мірою забезпечувала вимоги суспільства, різних об'єднань та кожної конкретної особи. Не є винятком задекларована у конституціях більшості країн світу соціальна держава як основний напрямок розвитку.

Проблемою у пошуках рішення виступає вузький підхід до цього питання, що охоплює такі складові, як поділ, взаємодія та обмеження влади, верховенство права (правова держава), соціальність (соціальна держава), економічна складова (постіндустріальна держава), екологічна складова (екологічна держава), інформаційна складова (інформаційне суспільство), духовні підходи та питання соціального партнерства (держава соціогуманізму). Все це дає можливість виокремити конкретні проблеми суспільства без вирішення яких неможливо побудувати державу, що задовольняла б потреби всіх її членів.

У цих умовах стають все більш актуальними питання, пов'язані з державно-суспільним устроєм тих країн, які ще шукають своє місце в світовій політичній системі. Україна відноситься до списку таких країн, але період її становлення як держави з об'єктивних причин затягнувся. Наріжною проблемою є відсутність цілісної конструкції державної моделі та виробленої стратегії, яка б визначила напрям руху України до поставлених цілей. Держава, як форма соціальної взаємодії, представлена взаємопов'язаними елементами, які формують її конструктивну модель з функціональними зв'язками, а будь-які порушення або невраховані чинники не дозволяють цій конструкції працювати ефективно і стабільно. В Україні існує «схематично злагоджена конструкція» модель держави, проте, представники влади, змінюючи один одного, кожного разу прагнуть внести «конструктивні зміни в бік поліпшення», намагаючись прибрати до рук все, що має економічну привабливість.

В зв'язку з цим виникла нагальна потреба у комплексному дослідженні всіх складових державотворення зі встановленням системи взаємозв'язку цих складових у сучасних умовах, дослідженні витоків розвитку традицій державотворення в Україні із подальшим застосуванням у доктрині сучасної соціальної держави. Підґрунтям такого комплексного дослідження існуючих проблем сьогодення та теоретичного узагальнення доктрини соціальної держави,

стали праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, які досліджували окремі аспекти соціальної держави. Окремі теоретичні, порівняльно-правові та історичні аспекти побудови соціальної держави, досліджували вчені-юристи різних країн серед яких Т. Аллан, В. Алексєєв, А. Бадида, А. Берг, Ю. Бисага, О. Васильченко, О. Головащенко, В. Гошовська, О. Данич, А. Дайсі, Р. Зварич, І. Жаровська, М. Кельман, Б. Киндюк, С. Кісс, М. Козюбра, А. Колодій, В. Костицький, М. Луцький, Р. Луцький, Б. Малишев, В. Мілецький, Н. Мяловицька, Н. Оніщенко, К. Оффе, О. Панкевич, О. Петришин, В. Погорілко, М. Савчин, Д. Севрюков, А. Сіленко, О. Скрипнюк, М. Феррера, Н. Хома, І. Шутак, В. Якубенко, та інші.

Інші проблеми цивілізаційного характеру покладені в основу соціально-економічного перетворення в рамках переходу до нового технологічного укладу концепції функціонування соціальної моделі держави, розглядали економісти Н. Барр, Д. Белл, Дж. Б'юкенен, В. Вернадський, Г. Дейлі, І. Діскін, Л. Зингалес, В. Иноземцев, І. Корольов, Дж. Коулман, Т. Мальтус, Г. Мерніков, Г. Мюрдаль, П. Нікітенко, В. Письмак, С. Подолинський, Р. Стейнберг, Д. Чистілін, А. Шевцов та ін.

Враховуючи найважливіші основи тієї чи іншої соціальної взаємодії (цінності, менталітет, специфіка культур, життєвий досвід, законодавча база), було проаналізовано існуючу ситуацію в Україні, соціальні процеси і регулятори, специфіку соціальної взаємодії суб'єктів, соціологічні дослідження, статистичні данні, філософські концепції, історичний досвід різних країн реалізацію інноваційних економічних теорій, які було обґрунтовано у роботах істориків (Ф. Кирилюк, А. Кифішин, М. Кремо, В. Макарчук, А. Чених та ін.), політологів (А. Берг, Р. Кроновер, О. Курзнєцов, М. Пірен, Ф. Шульженко та ін.), соціологів (О. Демків, Д. Зерцалов, П. Ігнатович, Р. Инглхарт, А. Карлсон, Д. Мартен, Ж. Тощенко, Ю. Хабермас, М. Щёткина, Ф. Фукуяма та ін.), філософів (В. Вундт, Г. Геффдинг, Е. Жильсон, Х. Кохен, С. Клеппо, Ч. Моррис та ін.), в сфері державного управління (О. Коваль, М. Кравченко, Г. Ситник та ін.).

Зміни в предметі дослідження проблематики формування соціальної держави, пов'язані з глобалізаційними трансформаціями на початку ХХІ ст. та встановленням цілей світовою цивілізацією у «Декларації тисячоліття Організації Об'єднаних Націй» у 2000 році, спровокували велику кількість досліджень у сучасній вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, що присвячені визначенню параметрів соціальної держави. Саме тому, виникає необхідність у здійсненні системного дослідження багатоманітних суспільно-правових відносин, які мають безпосередній вплив на сучасне державотворення і вимагають комплексного аналізу проблематики формування соціальної держави, що й зумовило вибір теми наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри теорії та історії держави і права Приватного вищого навчального закладу Університету Короля Данила за напрямками «Трансформація правової системи України в умовах розвитку правових систем сучасності (теоретико-правовий та історико-правовий аспекти)»

(державний реєстраційний номер 0116U002342) та «Закономірності розвитку і функціонування правової держави» (державний реєстраційний номер 0111U006673).

Тема роботи відповідає положенням статті 3 Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 року № 2623-III; ключових напрямків розвитку країн, що були ухвалені на Саміті ООН Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» від 25 вересня 2015 р.; Основних напрямів соціальної політики до 2004 року схвалених Указом Президента України від 24 травня 2000 року № 717/2000; положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015; Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016; Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 року № 275-р.; Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016 – 2020 роки, схвалених на Загальних зборах НАПрН України 3 березня 2016 р.

Мета і завдання дослідження. *Метою* даної роботи є дослідження соціальної держави на основі сучасних процесів, що відбуваються у суспільстві, визначення дієвих ознак і стандартів її повноцінного існування в сучасних умовах.

Зазначена мета визначила необхідність вирішення наступних *завдань*:

- проаналізувати різноманітні підходи до сучасних моделей соціальної держави, сформулювати критерії її розвитку;
- сформулювати методологічну основу наукового пізнання теоретико-правових основ розбудови соціальної держави шляхом поєднання відповідних підходів, принципів та методів;
- віднайти власне визначення поняття «соціальна держава»;
- встановити пріоритетні напрями розвитку соціальної держави в Україні на засадах людиноцентризму;
- розкрити взаємозв'язок аксіологічних аспектів сучасної соціальної держави із соціальними, культурними, моральними чинниками та особистістю людини;
- виявити і розкрити причини знецінення інституту сім'ї задля забезпечення соціалізації молоді і відновлення сімейних цінностей в соціальній державі;
- проаналізувати інновації у сфері охорони здоров'я, досліджені у співвідношенні із соціальними цілями системи охорони здоров'я і принципами соціальної політики держави;
- проаналізувати ефективність системи освіти і науки у формуванні промислово-технологічного потенціалу соціальної держави;
- розкрити інноваційні підходи до становлення та розвитку України як економічно незалежної соціальної держави;
- виокремити та дослідити сучасні природоресурсні та природоохоронні проблеми, що впливають на соціальну безпеку яка є основним фактором ефективності соціальної політики держави;
- проаналізувати формування загальнодержавної політики в контексті

загальнонаціональних традицій та інформаційного забезпечення ціннісно-правових ідеалів соціальної держави у період глобалізації;

– встановити сучасні шляхи реалізації принципу збалансування інтересів людини, суспільства та держави як вектору розвитку соціальної держави;

– встановити вимоги і порядок формування структур управління, що забезпечать механізми реалізації державної соціальної політики в Україні;

– розробити Концепцію підвищення рівня державно-правового забезпечення державної соціальної політики в Україні.

Об'єкт дослідження – система суспільно-правових відносин, які мають безпосередній вплив на сучасне державотворення і вимагають комплексного аналізу проблематики формування соціальної держави.

Предмет дослідження – теоретико-правові основи розбудови України як соціальної держави, юридично закріплені у праві ЄС та законодавстві України і висвітлені у науковій літературі та соціологічних дослідженнях.

Методи дослідження. У дисертаційному дослідженні застосовувалось органічне поєднання філософських, загальнонаукових, спеціально-наукових методів, логічних прийомів та історіографічний підхід. У роботі використовувався, зокрема, метафізичний та діалектичний методи пізнання, що дало змогу встановити взаємозв'язок основних періодів (етапів) та особливостей виникнення і розвитку соціальної держави, та всіх пов'язаних з ним явищ, спрямованих на побудову державно-правових інститутів української держави і створення відповідної правової системи (підрозділи 2.2, 3.1, 4.1–4.3).

Широкого застосування набули загальнонаукові методи. В основу дослідження покладено системно-структурний метод та метод іманентної критики, що базується на одночасному аналізі положень основних нормативних актів, теорій і концепцій провідних вчених, порівнянні їх позицій для виявлення зв'язків між суспільними відносинами, соціальними інститутами, органами державної влади, соціально-правовим становищем особи та економічним розвитком країни (підрозділи 1.2, 2.1–2.3, 3.1–3.2, 5.3). Все це у поєднанні з методом активної інтерпретації дало можливість виділити стандарти соціальної держави у сучасних процесах глобалізації світу і дати порівняльну оцінку особливостям соціальної політики держав (підрозділи 1.3, 2.1, 2.2, 5.1, 5.2). Також, узагальнено та систематизовано різні прояви державної політики країн у сфері соціального захисту населення і забезпечення соціальних гарантій (підрозділ 3.1–3.3, 4.1). За допомогою статистичного методу було здійснено співставлення та аналіз особливостей реалізації державної соціальної політики на різних етапах, а також її наслідки. За допомогою аналізу і синтезу була окреслена багатогранність держави соціального спрямування, вироблені різноманітні критерії його сприйняття (підрозділи 1.1, 1.3). Зі спеціальних наукових методів знайшли застосування порівняльно-правовий і формально-юридичний методи, які застосовувалися для встановлення передусім відносної самостійності окремих властивостей соціальної держави та виокремлення тих, зв'язок між якими є важливим для розуміння зазначеного явища і розкриття його суті (підрозділи 3.1–3.3, 5.1–5.3). З метою аналізу змісту правових актів,

якими регулювалися суспільні, економічні, екологічні відносини, щодо забезпечення механізму реалізації соціальної державної політики, використовувалися формально-юридичний метод та правової герменевтики (підрозділи 3.1–3.3, 4.1–4.2, 5.3).

Нормативну базу дослідження становлять акти міжнародних організацій, відповідне законодавство зарубіжних країн, нормативно-правові акти органів державної влади та місцевого самоврядування практика Конституційного Суду України.

Емпіричною основою дисертації стали дані соціологічних досліджень, довідникові видання, статистичні матеріали, звіти, а також матеріали практики, що містяться у вітчизняній і закордонній літературі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше у вітчизняній юридичній науці проведений системний аналіз сучасних процесів, які відбуваються у суспільстві і визначено дієві ознаки і стандарти розбудови держави соціального спрямування. У результаті проведеного дослідження, сформульовано основні положення і висновки, яким притаманні елементи наукової новизни:

уперше:

- запропоновано авторське визначення поняття «соціальної держави» та визнання нової парадигми розвитку держави, направленої на створення нової суспільної формації, заснованої на постіндустріальній, людиноцентристській ідеології та ідеології духовного та соціального партнерства, інформаційного суспільства, екологічної безпеки та принципах енергоекономіки, побудованій на основі науково-технічного прогресу;

- обґрунтовано на основі теоретико-правового аналізу розбудови України як соціальної держави створення потужних індустріальних центрів нового типу, оснащених матеріально-технічною базою новітніх зразків, що вимагає розробку механізмів, які орієнтовані на інтеграцію науково-освітнього потенціалу вищого закладу освіти і галузевої академічної науки, розробки нормативів оснащеності, встановлення партнерських відносин з роботодавцями, здатних створити основу для інтеграції безробітних в національний ринок праці;

- викладено концепцію формування нових економічних принципів енергоекономіки, які виступають матеріальною основою соціальної політики держави, створення яких буде перехідним етапом економічної доктрини ідеології соціальної держави, що заснована на науково-технічному прогресі, корпоративному методі управління економікою і доходами, передбачає рівність сторін у діалоговій взаємодії об'єктивно нерівних соціальних суб'єктів;

- запропоновано теоретичну модель вдосконалення механізму держави, яка забезпечить дієве адміністрування у сфері державної соціальної політики та за якої всі громадяни держави є соратниками у будівництві майбутнього, беруть участь у процесах формування життєдіяльності держави, прийнятті й реалізації рішень та контролюють їх виконання;

- на доктринальному рівні, з урахуванням досвіду розвинених країн світу та науково-технічного прогресу запропоновано Концепцію державної політики

розбудови України, як соціальної держави, яка виділила і поєднала три основні компоненти: соціальну, економічну і природоохоронну;

удосконалено:

– сутнісну і змістовну характеристику багатоаспектного розуміння «соціальної держави», на основі узагальнення та систематизації підходів до сучасного державотворення і дослідженні історико-правових закономірностей розвитку України як соціальної держави; визначено критерії сучасної соціальної держави, що формують пізнавальну основу дослідження крізь призму взаємодії трьох основних компонентів розвитку суспільства: *соціального, економічного і природоохоронного*;

– підходи до процесу пізнання теоретико-правових основ розбудови соціальної держави, які виражають соціально-змістовну сутність і соціальне призначення держави із застосовуванням комплексу філософських методів та підходів, логічних прийомів мислення, психологічних процесів та юридичних суджень з метою раціонального вирішення поставленого завдання;

– визначення пріоритетних напрямів розвитку соціальної держави на засадах людиноцентризму, заснованого на наукових категоріях – рівень та якість життя, що визначають стандарти, в рамках яких досліджуються забезпеченість і задоволеність населення можливостями та умовами життєдіяльності з точки зору рівня доходів, споживання, житлових умов, умов праці та відпочинку, економічної активності, підвищення конкурентоспроможності, медичного обслуговування, доступності освіти, пенсійного забезпечення тощо;

– принципи державної сімейної політики в Україні, яка є одним із напрямів розвитку соціальної держави та вимагає економічними, соціальними, правовими і адміністративними гарантіями, забезпечити право дітей на життя в сім'ї, належні умови для їхнього повноцінного фізичного і духовного розвитку, рівність прав і відповідальність батьків за збереження здоров'я, виховання і розвиток дітей та підвищення престижу сімейного способу життя та реалізації механізмів включення молоді в суспільне життя;

– визначення змісту соціальних інновацій у сфері охорони здоров'я у співвідношенні із соціальними цілями системи охорони здоров'я і принципами соціальної політики держави, а також вироблені пропозиції функціонування та критерії реформування і модернізації сфери охорони здоров'я України;

– за результатами узагальнення та систематизації проблем використання природних ресурсів та проблем в охороні довкілля в Україні, визначено перспективні напрями їх вирішення та їх наукове обґрунтування: принципи взаємодії людини з довкіллям, що дозволить здійснювати ефективний розвиток держави; раціональне використання ресурсів, наявних у її розпорядженні; передача земельних ресурсів в управління міст, що гарантуватиме продовольчу безпеку міського населення; видача сертифікатів на землю усім громадянам України разом із свідоцтвом про народження;

дістали подальший розвиток:

– науково-методологічні підходи до формування особистості з ціннісними

орієнтирами і високими моральними принципами, що потребують відповідного правового закріплення та гарантій, спрямованих на створення сприятливих умов національно-культурного розвитку, збереження національно-культурної спадщини, задоволення інтелектуальних та духовних потреб людини, з метою політичного, економічного і духовного оновлення України;

– пріоритетні напрями побудови системи політико-ідеологічної основи соціальної держави у період трансформаційних процесів глобалізації та удосконалення державно-правового регулювання у сфері інформаційної і національної політики;

– наукові погляди В. Костицького щодо соціолого-правового розуміння процесів, що відбуваються у рамках квадрату – держава, право, суспільство і людина та обґрунтування ролі та важливості професійно грамотної, з ціннісними орієнтирами і високими моральними принципами людини, як основи ієрархічної системи управління державою.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною завершеною науковою працею, усі висновки і теоретичні положення сформульовано на основі аналізу широкого комплексу архівних джерел, теоретичної літератури, нормативно-правової бази досліджуваного періоду та ґрунтового методологічного апарату.

В співавторстві опубліковано дві монографії. В монографії «Феноменологія злочину (плебсологічний праксис)» особистий внесок здобувача полягає в здійсненні плебсологічної оцінки категорії злочину – класичного феномену зі сфери генезисної парадигми, плебсологічне осягнення різноманітних варіантів внутрішнього імперативу дефініції злочину у консонансі з модерною кримінально-правовою концепцією. В монографії «State Security in the Contemporary World» особистий внесок здобувача полягає в аналізі соціального менталітету, що є основою національної безпеки держави.

Практичне значення одержаних результатів. Дисертація має теоретичний характер, висновки та пропозиції в ній становлять науковий і практичний інтерес та можуть бути використані:

– у *правотворчій роботі* – для вдосконалення чинного та розроблення нового законодавства, спрямованого на врегулювання суспільних відносин, які виникають у державотворчих процесах та з приводу соціальної політики держави (*акт впровадження Комітету з питань правової політики та правосуддя Верховної Ради України № 04-29/15-137299 від 01.08.2019; акт народного депутата України № 2/09-19 від 09.09.2019*);

– у *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності практичної реалізації соціальної політики органами публічної влади (*довідка про впровадження Деснянської районної в місті Києві державної адміністрації № 785/19 від 04.09.2019*);

– у *науково-дослідній сфері* – для формування системного підходу щодо розуміння теоретичних основ розбудови соціальної держави;

– у *навчальному процесі* – при розробці та викладанні навчальних дисциплін «Теорія держави і права», «Проблеми теорії держави і права», «Історія держави і

права» (*акт впровадження Київського національного лінгвістичного університету № 1137/03 від 16.07.2019*);

– у *правовиховній роботі* – для підвищення професійної підготовки правників і її вдосконалення у напрямі підвищення правосвідомості та правової культури громадян, активізації їх участі у прийнятті рішень та здійсненні публічної влади.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження обговорювались на засіданнях кафедри теорії та історії держави і права Приватного вищого навчального закладу Університету Короля Данила, де було виконано дисертацію, а також оприлюднені на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних і науково-теоретичних конференціях, круглих столах, читаннях, зібраннях: «Місце та роль Конституції України у розвитку правової системи та реалізації цивілізаційного вибору українського народу» (м. Київ, 18 червня 2015 р.); «Дух та мова закону» (м. Київ, 25 квітня 2016 р.); «Норми права: соціологічні та філософські проблеми конституційної реформи» (м. Київ, 16 листопада 2015 р.); «Ідея людиноцентризму в сучасному конституціоналізмі (до 20-ї річниці прийняття Конституції України)» (м. Київ, 17 червня 2016 р.); «Конституційні засади сучасного державотворення в Україні» (м. Київ, 23 червня 2016 р.); «Соціологічні проблеми права: Польська соціологія права XIX–XX ст.» (м. Київ, 30 вересня 2016 р.); «Соціолого-правові, політичні, економічні та екологічні складові забезпечення сприятливого життєвого простору людини: теоретико-методологічні та прикладні проблеми розвитку екологічного права і правової охорони довкілля» (м. Київ, 7 листопада 2016 р.); «Права дитини» (м. Київ, 09 грудня 2016 р.); «Права людини в сучасних умовах розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Київ, 16 грудня 2016 р.); «Україна і світ: діалог мов та культур» (м. Київ, 29 березня – 30 березня 2017 р.); «Актуальні проблеми правової політики України в умовах Європейської інтеграції» (м. Одеса, 31 березня – 1 квітня 2017 р.); «Сучасні проблеми виборчого права і методологія його викладання у вищих навчальних закладах України» (м. Київ, 22-23 червня 2017 р.); «Безпекові виміри освітньої політики» (м. Київ, 27 червня 2017 р.); «Режим Путіна перед викликами часу» (м. Київ, 29 червня 2017 р.); «Питання розвитку громадянського суспільства, пріоритетів та завдань державно-громадської взаємодії» (м. Київ, 10 листопада 2017 р.); «Правове становище внутрішньо переміщених осіб» (м. Київ, 14 листопада 2017 р.); «Проблеми та перспективи формування правової культури в контексті соціально-економічних процесів» (м. Черкаси, 23-24 листопада 2017 р.); «Реформування вищої правової освіти в Україні» (м. Київ, 27 листопада 2017 р.); «Science and Education – Our Future» (Dubai. UAE, November 30, 2017); «Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування» (м. Дніпро, 08 грудня 2017 р.); «Права людини в сучасних умовах розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Київ, 15 грудня 2017 р.); «American Foreign Policy Council» (м. Київ, 5 квітня 2018 р.); «Współczesne uwarunkowania bezpieczeństwa państwa» (Kraków, 21-22 maja 2018 r.); «Консолідація суспільства в умовах загострення російської агресії» (м. Київ, 28 листопада 2018 р.); «Актуальні проблеми медичного права:

професійний погляд» (м. Київ, 29 листопада 2018 р.); «Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування» (м. Дніпро, 8 грудня 2018 р.); «Конституційно-правове забезпечення та Європейські стандарти контролю у сфері діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування» (м. Київ, 11 грудня 2018 р.); «Права людини в сучасних умовах розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Київ, 15 грудня 2018 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 41 наукових працях, з яких – дві одноосібні та дві колективні монографії, 22 статті у наукових фахових виданнях (включених до міжнародних наукометричних баз), а також 15 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій та круглих столів.

Структура дисертації зумовлена предметом і задачами дослідження. Дисертація складається зі вступу, п'ятих розділів, що містять 13 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (538 найменувань), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 503 сторінок, з них 415 – основного змісту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету, окреслено завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів; окреслено територіальні межі та хронологічні рамки дослідження; наведено дані про апробацію, впровадження і публікації результатів дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження соціальної держави» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Сучасні уявлення про соціальну державу та перспективи її наукового дослідження»* досліджено, що у сучасних конституціях багатьох країн продекларовано соціальний характер держави, але єдиної думки щодо розуміння «соціальної держави» сьогодні не існує. В основному, всі визначення цього поняття ґрунтуються на проведенні державою соціальної політики та виконанні соціальних функцій.

Багатогранність поняття «соціальна держава» ускладнено багатоманітністю ознак та критеріїв, які науковці вкладають у неї. Так, в основу виникнення соціальної держави теоретики Х. Віленський, П. Катрайт, В. Парсонс, П. Прайор, Г. Рімлінгер вкладали індустріалізацію, яка, в свою чергу, призвела до економічних, соціальних та демографічних змін. Соціальну державу, як інструмент збереження і розвитку ринкових відносин та політичну безпеку капіталізму, обґрунтовували Дж. О'Коннор, Г. Еспінг-Андерсен, В. Корпі, П. Болдуїн. Вирішальне значення державного апарату, як бюрократичного органу, у забезпеченні мирного співіснування між демократією та капіталізмом та забезпечення соціального компромісу у державі підкреслювали Е. Амента, М. Кревельд, А. Орлофф, Т. Скокпол, М. Уейр, Ю. Хабермас, Х. Хекло.

Проблема єдиного поняття «соціальної держави» існує і у вітчизняній науці (В. Бабкін, А. Бадида, Н. Батура, Ю. Бисага, О. Головащенко, В. Горбатенко, А. Гриненко, Р. Зварич, І. Жаровська, М. Кельман, Б. Киндюк, С. Кириченко, С. Кісс, М. Козюбра, В. Костицький, М. Луцький, Р. Луцький, Б. Малишев, О. Панкевич, Я. Пасько, Ю. Тодика, А. Саприкін, Д. Севрюков, О. Скрипнюк, В. Сокурєнко, О. Суріна, І. Чугунов, Ю. Шемшученко, Ф. Шульженко, І. Шутак, І. Яковюк, В. Якубенко, В. Якушик), що говорить про актуальність цього питання у сучасних державотворчих процесах та необхідність комплексного підходу та визначення критеріїв сучасної соціальної держави.

Досліджено історико-правові закономірності розвитку України як соціальної держави: скасування кріпосного права, створення капіталістичних основ держави, значний ривок в індустріалізації господарства, конкуренція на світовій арені, відновлення промисловості більшовиками, проголошення нової економічної політики, план електрифікації країни, колективізації села й індустріалізації народного господарства, відновлення заводів і фабрик після Другої світової війни, широкомасштабне житлове будівництво в 60-і роки ХХ ст. і вирішення гострої житлової проблеми, створення промислового потенціалу країни до початку 80-х років ХХ ст., часткове вирішення проблеми соціально-побутової сфери. Основною метою державної політики після подій 1991 року стало особисте збагачення управлінців; впровадження приватної власності і ринкових відносин; передачі об'єктів соціально-побутового призначення на баланс місцевих бюджетів без формування джерел утримання соціальної інфраструктури; анулювання фондів соціально-побутового розвитку і жебрацька заробітна плата. Підходи сьогодення до формування умов проживання людей в Україні засновані на створеній потужній індустріально-промисловій базі у ХХ ст. Відношення суспільства до стандартів життя знаходить свій вияв у системі норм, стандартів якості на виробництві і технологіях, у суспільному житті та об'єктах інфраструктури, а також у рівні їх дотримання, що задовольняють соціальні потреби та забезпечують соціальні гарантії.

У підрозділі 1.2 *«Методологічний інструментарій наукового дослідження розбудови України як соціальної держави»* визначаються методологічні підходи і концепції, які були використані у процесі наукової роботи та формують наукову базу дослідження. Застосовані методи розкривають процес пізнання, встановлюють межі соціально-правової дійсності, що є предметом пізнання, роль джерел, використаних для розв'язання науково-дослідницьких проблем, та створюють методологічне підґрунтя для проведення подальших досліджень.

В основу наукового дослідження покладено філософсько-правова антропологія, яка вивчає людину, її інтереси і потреби, специфічні юридичні властивості людини, а також сутність людини у якості соціального суб'єкта як елемент цілого. Дотримуючись об'єктивізму, раціоналізму, емпіризму, критицизму та релятивізму, проблематику було досліджено не лише з юридичних позицій, а й історичних, соціологічних, економічних, екологічних, глобалізаційних та інформаційних. Завдяки застосуванню порівняльно-правового методу здобувач

наводить характеристику основних концепцій та моделей сучасної держави, здійснює їх порівняння, намагається якнайглибше проаналізувати практичний досвід та проблеми їх реалізації сучасними державами соціального спрямування. Використовуючи статистичний метод та історичний аналіз з теоретичним підходом, дисертант розкриває трансформаційні процеси, що відбуваються у процесі реалізації державами соціальної політики. Крім того, був застосований герменевтичний метод з метою інтерпретації та тлумачення як нормативно-правових актів, так і актів їх застосування, позицію політиків і науковців різних сфер життєдіяльності, статистичні і соціологічні данні, що забезпечило визначення і розуміння базових правових цінностей держави соціального спрямування. Застосування гіпотетично-дедуктивного методу надало можливість сформулювати певну концептуальну позицію щодо перспектив розвитку соціальної держави в сучасних умовах, науково-практично її обґрунтувати та визначити напрями діяльності держави, законодавчого врегулювання, закріплення та забезпечення.

У підрозділі 1.3 *«Розуміння соціальної держави в аспекті сучасних державотворчих процесів»* сформульовано теоретико-правові основи розбудови України як соціальної держави, що ґрунтується на концепції «сталого розвитку», запропонованого у вченні В. Вернадського про ноосферу. На всесвітньому саміті ООН у Ріо-де-Жанейро (1992 р.) та у Йоханесбургу (2002 р.) вченими та представниками міжнародних організацій з понад 180 країн світу було узагальнено концепцію, яка виділила і поєднала три основні складові розвитку суспільства: *соціальну, економічну і природоохоронну*. Автором досліджено, що взаємодія цих складових виключить бідність і забезпечить рівність сторін у діалоговій взаємодії об'єктивно нерівних соціальних суб'єктів.

Соціальна складова орієнтована на розвиток людини (на людський фактор) і вимагає: необхідність людини стати не об'єктом, а суб'єктом розвитку; визначення пріоритетних напрямів розвитку на засадах людиноцентризму; формування особистості з ціннісними орієнтирами і високими моральними принципами; забезпечення механізмами включення молоді в суспільне і державне життя; розробку національної програми демографічної безпеки у сфері соціальної підтримки сімей; реформування у сфері охорони здоров'я; комплексу перетворень у системі освіти; професіоналізму і духовності усіх громадян; необхідності застосування інноваційних механізмів, що забезпечать подолання соціальних нерівностей – соціальний аудит і соціальну логістику та інше.

Економічний компонент полягає у: методах корпоративного управління економікою і доходами, які забезпечать управління державними ресурсами та змінять підхід до таких гарантії системою медичного і соціального страхування та наданням пільг; енергоекономічних засадах, заснованих на науково-технічному прогресі, та енергогрошах; регулюванні розвитку галузей економіки і адміністративно-територіальних одиниць країни на основі Інвестиційного додатку до бюджету; переоснащенні всієї галузі агропромислового комплексу; встановлення нормативу «енергозабезпечення людини», що характеризуватиме рівень добробуту громадян та інше.

Екологічна (природоохоронна) складова полягає у: забезпеченні соціально-екологічної безпеки; проведенні моніторингу проблем екологічно орієнтованого способу життя; запровадженні новітніх технологій у виробництві; необхідності передачі земель сільськогосподарського призначення за межами міст в управління міських територіальних громад як територій, що гарантують продовольчу безпеку міського населення та інше.

Взаємодія між собою всіх трьох вищезазначених складових розвитку соціальної держави – це складний процес, що вимагає вдосконалення механізму держави, визначення пріоритетних напрямів удосконалення державно-правового регулювання, розроблення спеціальних довгострокових міжгалузевих державних програм, спрямованих на реалізацію комплексної державної соціальної політики, широкого міжнародного співробітництва.

Вищезазначені критерії розвитку дозволять Україні визначитися із своєю національною ідеєю, енергоекономічними новітніми технологіями, ефективною правовою системою, що забезпечать розвиток людини, як головного ресурсу розвитку і бути готовою до швидких перетворень національної соціально-правової системи до створення нової суспільної формації, заснованій на постіндустріальній, людиноцентристській ідеології та ідеології духовного і соціального партнерства, інформаційного суспільства, екологічної безпеки та засадах енергоекономіки, побудованих на основі науково-технічного прогресу.

Розділ 2 «Людиноцентризм як сутнісна ознака сучасної соціальної держави» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Людиноцентризм як телеологічна домінанта соціальної держави»* розкрито сутність і зміст керованої системи у розбудові соціальної держави, яка вимагає злагодженості свого існування і функціонування, що забезпечує її цілісність і стійкість та організації системи громадського контролю: екологічний – за станом природних ресурсів; за публічною адміністрацією – введення відповідальності влади за результати її діяльності; за людиною як специфічного і найважливішого виду економічних ресурсів й утворених нею соціальних колективів, організацій. Зазначено, що найважливішим, а в реальності системоутворюючим елементом державної конструкції, який необхідно контролювати, є людина, що вимагає застосування у теоретико-правовому дослідженні людиноцентристських підходів та методів заснованих на правовій антропології.

Обґрунтовано, що людиноцентристський підхід спрямований на пізнання і перетворення зовнішнього та внутрішнього світу людини, на задоволення її інтересів для досягнення соціальних цілей, що є показником якості її життя. Якість життя, як завдання державного управління, повинна мати чіткі встановлені показники. Такими є найважливіші людські цінності, які необхідно контролювати, регулювати та забезпечувати на державному рівні, що виражені в статистичних індикаторах та показують: якість і тривалість життя; рівень здоров'я і якість медичного обслуговування; народжуваність; цілеспрямованість та наявність сенсу життя, відсутність якого призводить до самогубства; моральні і духовні ціннісні

орієнтири особи; взаємоповага у відносинах між людьми; належні житлові умови; доступність освіти, рівень знань і спеціальної підготовки; належні умови праці та відпочинку; справедливий розподіл власності, відсутність яких породжує злочинність, та інші.

У підрозділі 2.2 *«Аксіологічні аспекти державотворчих процесів соціально орієнтованої держави»* акцентовано, що людина є основною цінністю суспільства в ідеології соціальної держави, але вносити певний вклад у державний розвиток може лише творча та духовна людина, що володіє знаннями, здатна мислити на основі діючих в суспільстві канонів, моральних норм, сприймати нову інформацію про навколишнє середовище, переосмислювати її на основі власного досвіду, трансформувати в нові поняття, що відкриває можливості гармонійної взаємодії із зовнішнім і своїм внутрішнім (духовним) світом.

Обґрунтовано, що людина має стати не об'єктом, а активним суб'єктом розвитку, що забезпечить стабільність суспільних і культурних систем, зменшить кількість конфліктів та гарантує розвиток держави. Алгоритм розумного державного управління повинен починати своє формування з порядку в душі, сім'ї, а в такій послідовності утворюється порядок у державі. Тому, основним завданням держави має бути вироблення єдиної концепції розвитку української культури щодо духовного і культурного розвитку людини, формування її громадянської позиції і сприяння становленню громадянського суспільства, що вимагає збереження культурної спадщини, української традиції та ідентичності. Досліджена «Довгострокова стратегія розвитку української культури – стратегія реформ» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.02.2016 № 119-р), здатна консолідувати українську державу, стати справжньою національною ідеєю у розбудові національної, демократичної, правової, соціальної держави. Крім того, з урахування сучасних глобалізаційних змін, що відбуваються у державі беззаперечно необхідно прийняти Національну програму патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства, яка втратила чинність у 2002 р., проіснувавши всього три роки.

Наукові знання, накопичені суспільством, що дозволять прискорити розвиток держави і створити наукові основи духовних знань, які могли б сконцентруватися, наприклад, в Академії Духовних Наук, яка об'єднуватиме у собі всі прогресивні напрацювання суспільства, сприятиме якісному вихованню кожної особистості, як ключової одиниці громадянського суспільства, аналогів якої немає, а така наука може отримати назву «еніологія» або «езотерична супсоніка». Крім того, необхідно відновити роботу Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі задля формування особистості з ціннісними орієнтирами і високими моральними принципами, що потребують відповідного правового закріплення та гарантій, спрямованих на створення сприятливих умов національно-культурного розвитку, збереження національно-культурної спадщини, задоволення інтелектуальних та духовних потреб людини з метою політичного, економічного і духовного оновлення України.

Розділ 3 «Проблеми реалізації соціальних завдань держави в окремих сферах суспільного життя» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Державна соціальна політика в сфері соціального захисту сім'ї, дітей та молоді»* акцентовано, що сім'я відіграє особливу роль в консолідації нашого суспільства на основі моральних і духовно-моральних цінностей, оскільки, є першим і найважливішим соціальним інститутом, що здійснює величезний вплив на соціалізацію особистості. Основна мета сімейної політики соціальної держави – забезпечити економічними, соціальними, правовими і адміністративними заходами право дітей на життя в сім'ї, підтримку можливостей сім'ї з виховання, утримання дітей, поліпшення сімейного способу життя. Це вимагає внесення змін до Постанов Верховної Ради України «Про Декларацію про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок» (05.03.1999 № 475-XIV), «Про Концепцію державної сімейної політики» (17.09.1999 № 1063-XIV) щодо забезпечення функціонування дитячих садків у вигляді сучасних центрів сім'ї, матері і дитини, що діють на новій технологічній основі (під наглядом досвідченого персоналу, отримувати необхідні знання, проходити профілактичні оздоровчі процедури); створення умов для навчання і практичної допомоги молодим матерям та родинам (забезпечення державою безоплатно дитячим харчуванням, одягом та іншим необхідним приладдям у дитячих садках, школах і навчальних закладах).

Зауважено, що зміни, які відбулися у сімейних відносинах, виявляють тенденцію поступового перетворення української сім'ї з дітоцентристської в подружню, більш егалітарну сім'ю з двома центрами (подружжя і діти), що особливо характерно для незареєстрованих шлюбів, що негативно впливає на демографічну ситуацію в Україні в цілому. Одним із наслідків цього процесу є орієнтація на малодітність, яка стала адаптованою реакцією на соціально-економічну ситуацію, частиною нової сімейної культури, нова стійка соціокультурна норма диспозиційної регуляції репродуктивної поведінки населення України. Однак, на рівні конкретної сім'ї малодітність сприймається комфортною та ймовірно є незворотнім процесом, що спровокований стійкою трудовою зайнятістю жінок, високою вартістю утримання та виховання дитини, залежністю соціального статусу від власних професійних успіхів тощо. Для вирішення зазначеної проблеми, автор вважає за необхідне розробити Національну програму демографічної безпеки України у сфері соціальної підтримки сімей, першочерговими завданнями якої повинні бути: зміцнення моральних основ сім'ї та підвищення її престижу, забезпечення рівності прав і відповідальності чоловіків і жінок за збереження здоров'я, виховання і розвиток дітей як майбутніх громадян країни, а також поліпшення підготовки підростаючого покоління до вступу в шлюб та сімейне життя.

Визначено, що пріоритетним завдання соціально орієнтованої держави є цілісна молодіжна політика, основною метою якої є виявлення та реалізація інтересів і потреб молоді, сприяння їх соціальній адаптації, забезпечення дієвого організаційно-правового регулювання цих відносин в Україні. Однак, для найбільш

успішної реалізації молодіжної політики необхідний всебічний аналіз соціальних мереж і особливостей побудови довірливих стосунків молодих людей зі своїм оточенням, а також, факторів соціальної активності молоді, що повинно знайти своє відображення у Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (05.02.1993 № 2998-XII).

У теоретико-методологічному плані гендерні дослідження в сучасній науковій практиці є окремою галуззю наукового знання, яка динамічно розвивається і вимагає гендерної експертизи законодавства, обґрунтування і розробки стратегій розвитку соціальної активності жінок, подолання дискримінації за статевою ознакою.

У підрозділі 3.2 «Охорона здоров'я і життя людини як первинна детермінанта розвитку соціальної держави» визначено, що основу національних інтересів соціальної держави становить соціальна безпека, під якою автор має на увазі безпеку здоров'я – особисту, демографічну, економічну, продовольчу та екологічну, тобто відсутність загроз для здоров'я і життя людини, не зачіпаючи гуманітарної безпеки та рівня життя громадян. Безпека здоров'я – це захищеність людини від ризиків захворюваності, тобто можливість жити в безпечному для здоров'я середовищі проживання, доступність ефективного медичного обслуговування, яка напряду залежить від соціальної захищеності кожної людини.

Проаналізовано, що заходи з реформування і модернізації охорони здоров'я в Україні, були і залишаються більшою мірою орієнтованими на раціоналізацію використання виділених ресурсів під час надання медичної допомоги і меншою мірою на підвищення її доступності та якості. Через відсутність відповідного фінансування матеріально-технічна база переважної більшості медичних установ залишається слабкою. Соціальні інновації у сфері охорони здоров'я досліджені у співвідношенні із соціальними цілями системи охорони здоров'я і принципами соціальної політики держави. Аргументовано, що в Україні недостатньо працює принцип субсидіарності, спрямований, з одного боку, на стимулювання здорового способу життя, а з іншого – відповідальність людини за свій добробут у цілому. Є потреба в розвитку культури здоров'я і мотивації поведінки самозбереження населення.

Розглядаючи систему охорони здоров'я, автор виділяє соціальні нововведення, що спрямовані на зміну сутнісних сторін соціальних відносин: підвищення якості та доступності медичної допомоги, поліпшення соціальної комунікації, формування відносин довіри на міжособистісному (лікар-пацієнт) і інституціональному рівні, розширення і захист прав пацієнта. Це, перш за все, нові закони, що регулюють наступні питання: функціонування системи охорони здоров'я України починаючи зі шкільного віку, на виробництвах та за місцем проживання; громадських центрів здоров'я та профілактичних установ; пов'язані з материнством і дитинством; забезпечення підтримки життя літніх людей; повернення осіб з інвалідністю в активне громадське життя, розвиток реабілітаційного напряду медицини. Крім того, вирішення проблем соціального забезпечення осіб з інвалідністю вимагає створення системи навчання професійним

навичкам для включення їх в корисну громадську працю; забезпечення людей з інвалідністю відповідними компонентами оточення, що підвищують зручність користування транспортом, житлом, громадською інфраструктурою тощо.

У підрозділі 3.3 «Розвиток освіти і науки як стратегічний напрям збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення соціальної держави» визначено, що основним пріоритетом держави у формуванні найважливіших людських цінностей, з позицій соціально-економічного розвитку, є вища школа – центр науки, культури й освіти. Нові моделі та технології в освіті вимагають розвитку потужної науково-дослідної бази – технопарків та наукових парків, які є зонами економічної активності, що забезпечать науковців необхідними спеціально облаштованими лабораторіями, ангарами, аеродромами, полігонами та дорогоцінними, недоступними чи небезпечними матеріалами та використання високих технологій. Модернізація у цьому напрямі вищої освіти в Україні потребує подолання ряду проблем реалізації Законів України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» (16.07.1999 № 991-XIV) та «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (11.07.2001 № 2623-III) і послідовної державної науково-технічної політики, політики у сфері зайнятості населення та запровадження новітніх технологій у виробництві.

У період військової загрози та у мирний час актуальною є професійно-технічна освіта, яку необхідно зробити обов'язковою, об'єднавши із військовою. Чоловікам необхідно надавати як військові знання, так і цивільні спеціальності, готувати до цивільного життя за рахунок впровадження військової освіти в систему професійно-технічної освіти. Таким чином, чоловіки отримають знання роботи з технікою, спеціальну фізичну підготовку, навички самозахисту, засвоять принципи виживання і дій у надзвичайних ситуаціях, з одночасним забезпечення правової культури та виховання. Це один з методів зниження безробіття, підвищення продуктивності економіки й інтелектуального рівня населення, що закрий гостру проблему нестачі фахівців робітничих спеціальностей і перенасиченість дипломованих спеціалістів з вищою освітою. Крім того, події на сході та півдні України розширили сферу дії системи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців та інших учасників антитерористичної операції та операції об'єднаних сил (ООС).

Відповідно до Цілей сталого розвитку (2015-2030 роки), схвалених на Саміті ООН у вересні 2015 року, на основі Європейської соціальної хартії було схвалено Стратегію подолання бідності (Розпорядження Кабінету Міністрів України 16.03.2016 № 161-р), у якій визначено *напрями соціальної підтримки*, що здатні створити основу для інтеграції безробітних у національний ринок праці та сприяти зниженню масштабів бідності: бронювання робочих місць, професійне навчання і перенавчання (перехід вищої освіти від парадигми «освіта на все життя» до парадигми «освіта впродовж усього життя»), юридичне консультування, професійно-орієнтаційна робота, проведення спеціалізованих ярмарків вакансій, стимулювання самозайнятості, підтримка (фінансова, юридична, навчальна) у відкритті власної справи, надання психологічної допомоги тощо. Доцільна

розробка загальнонаціональних, регіональних, галузевих і міжгалузевих програм підготовки фахівців за інноваційно орієнтованими спеціальностями. Правовому забезпеченню здійснення соціальної політики сприятиме розробка державних стандартів та прийняття Соціального кодексу України.

Розділ 4 «Соціально-економічний потенціал забезпечення розвитку соціальної держави» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 4.1 *«Інноваційні технології формування організаційно-економічного механізму державного управління»* доведено, що соціально-трудове партнерство відіграє стабілізуючу роль, сприяє стійкості, соціально-економічній і політичній стабільності Української держави, встановленню ефективних заходів правового регулювання соціального захисту населення.

Для забезпечення матеріальної основи соціальної політики держави і сталого розвитку України як соціальної держави науково обґрунтовано необхідність формування нових економічних принципів. Такими принципами є, по-перше, енергоекономічні, засновані на науково-технічному прогресі та енергогрошах, за якими речовини, сировина, предмети і товари наділяються нами вартістю тільки тому, що потребують енергетичних витрат на своє перетворення, і це в економіці видається за їх вартість, що ідентифікується грошима. Фактично, сировина не вимагає коштів, що визначають її вартість, а вимагає людей та енергії на видобуток надр, транспортування, переробку, виробництво за конкретною енергоемністю, зафіксованою приладами. По-друге, принципи регулювання розвитку галузей економіки і територіальних одиниць країни на основі Інвестиційного додатку до бюджету, який повинен мати статус закону, прийматися кожен рік, вказувати, як напрями розподілу додатково отриманої енергії за рахунок застосування наукових нововведень, так і енергії, отриманої на новозбудованих електростанціях згідно з планом збільшення енергопотенціалу країни. По-третє, принципи корпоративного управління економікою і доходами, які забезпечать управління державними ресурсами, а саме змінять підхід до: а) соціальної політики щодо забезпечення окремих категорій громадян – базуючись на принципі соціального партнерства, паритету, що передбачає рівність сторін у діалоговій взаємодії об'єктивно нерівних соціальних суб'єктів, тобто державний соціальний захист та державні гарантії для тих, хто з об'єктивних причин випадає з рівно конкурентних умов і не здатний сам забезпечити собі гідне життя (осіб з інвалідністю, безробітних, жінок, які зайняті вихованням дітей, тимчасово переміщених осіб та інші). Такі гарантії зазвичай забезпечуються системою медичного і соціального страхування та наданням пільг; б) молодіжної політики – держава передає створені старшим поколінням матеріальні блага в оренду або лізинг молодому поколінню, яке на його основі заробляє собі на життя. Це виховуватиме молодь у дусі дбайливого ставлення до цінностей і усвідомлення того, що і вони з часом стають власниками цих багатств; в) пенсійної політики щодо забезпечення своїх громадян, яка ґрунтується на тому, що старше покоління є фактично акціонерами, які передали у користування державі свої надбання, оскільки, в своїй активній працездатній віковій фазі створили матеріальні об'єкти, якими активно користуються інші особи, які є або

співвласниками певної частки національних благ – надбань, які створені за їх участі, або орендарями вищезазначених благ. Отже, за таких умов, держава як регулятор цих правовідносин, фактично виплачуватиме орендну плату або дивіденди, а не пенсію «власникам фондів» – пенсіонерам. По-четверте, принцип «енергозабезпечення людини» – узаконення переліку соціальних послуг і товарів, які вона повинна отримувати за свою заробітну плату, тобто, держава встановлює нормативи споживання для людини, які враховували б усі аспекти розвитку її як особистості, амортизацію і відтворення середовища існування, та забезпечити її соціальні гарантії. Такий норматив, що існуватиме у країні буде показником рівня потужності споживчого кошика громадянина та визначить рівень добробуту громадян.

У підрозділі 4.2 *«Природо-ресурсна складова соціально-економічного розвитку соціальної держави»* досліджено, що до найважливіших проблем, які з національних перетворилися на всесвітні й набули глобального характеру, належать проблеми екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища і предметом широкого міжнародного співробітництва в екологічній сфері, та знайшли своє відображення у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України № 5/2015 від 12.12.2015 р.

Природо-ресурсна складова соціальної держави реалізується через призму багатьох напрямів її розвитку, а саме: забезпеченні міжнародного екологічного правопорядку щодо вирішення проблеми екологічної безпеки та охорони навколишнього середовища; забезпеченні соціально-екологічної безпеки, яка трактується як свобода і захист від загроз екологічного забруднення, гарантією якої є наявність чистого повітря, незабрудненої води, екологічно безпечної їжі, можливість проживання в умовах, що не становлять небезпеки для здоров'я з точки зору екології (житло, умови праці тощо); проведенні моніторингу проблем екологічно орієнтованого способу життя, закріплений у методиці «Зеленого барометра» (the Green Barometer), метою якої є визначення швидкості змінення способу життя людей у напрямі його екологізації, перетворення екологічних цінностей населення різних країн; запровадженні новітніх технологій в Україні, що забезпечують безвідходну переробку відходів, розташованих на територіях, відведених під звалища твердих промислових та побутових відходів, а також компонентів, що містяться в очисних спорудах, в результаті чого буде вироблятися дешева електроенергія і ряд корисних речовин та будматеріалів, а також дозволить рекультивувати та повернути в обіг мільйони гектарів площ не тільки в Україні; необхідності розроблення принципів переходу від економіки до енергоекономіки, що забезпечить принципи взаємодії людини з довкіллям та дозволить здійснювати ефективний розвиток держави на основі раціонального використання ресурсів, наявних у її розпорядженні, та вимагатиме державно-правового регулювання; необхідності передачі земель сільськогосподарського призначення за межами міст в управління міських територіальних громад як територій, що гарантуватимуть продовольчу безпеку міського населення; можливості видавати *сертифікати* всім громадянам України разом із видачею свідоцтва про народження, що забезпечить

конституційні демократичні принципи рівності і справедливості в Україні та нівелює залежність громадян від державної допомоги, субсидії та соціальних виплат; переоснащенні всієї галузі агропромислового комплексу, яке вимагає скорочення оброблюваних площ і підвищення продуктивності праці за рахунок автоматизації в сільському господарстві майже у 5 разів, щоб вийти на рівень продуктивності прогресивних країн та забезпечення 16–18% (майже 5 млн осіб, а з членами сімей – близько 10 млн осіб) працездатного населення, зайнятого в сільськогосподарській сфері, що призведе до «великого переселення» народу із села в місто, що вимагатиме майже 2 млн квартир у містах і 4 млн робочих місць.

Розділ 5 «Механізми державно-владних відносин у сучасних державотворчих процесах України як соціальної держави» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 5.1 *«Вплив глобалізації на соціально-економічний розвиток держави (правові аспекти)»*, автор робить акцент, що глобалізація з властивою їй уніфікацією, загальністю, експансією і тиском створює нову об'єктивну реальність, яка впливає на господарсько-економічну діяльність, міждержавні відносини, духовно-культурні зв'язки, носить неоднозначний характер і, як наслідок, призводить до конфлікту інтересів. Досліджено інформаційне забезпечення державної політики, яка є одним із джерел внутрішніх загроз для національної безпеки. З'ясовано, що недостатня її ефективність призводить до встановленої сучасними психологами «кризи ідентифікації» – коли людина, особливо молода, виявляється нездатною чітко зафіксувати себе як особистість.

Глобалізація створює нову об'єктивну реальність, що носить неоднозначний характер. Проведення окремими державами політики «подвійних стандартів» у трактуванні демократичних норм і принципів вимагає збереження незалежності вітчизняних засобів інформації, оскільки, незалежність в інформаційній сфері детермінує політичну незалежність держави та формування інформаційної культури особистості. Найбільш прийнятний характер розвитку соціальної системи – це комплементарна взаємодія елементів, що входять до неї, а саме окремі країни, культури, етноси тощо повинні будувати свої взаємозв'язки в процесі узгодження, обміну досвідом, традиціями, що забезпечать цілісність соціальної організації. Програми, що створюються державою, орієнтуючись на фундаментальні інтереси країни та ідеологію, повинні встановлювати відповідні виклики національній безпеці за ступенем важливості, вибудовувати систему пріоритетів діяльності соціальних інститутів з метою ефективного їх подолання, усунення дисфункцій, що виникають у ході розвитку соціуму, надавати позитивні імпульси соціальній динаміці, сприяти підвищенню рівня її стійкості.

Зазначені проблеми тісно пов'язані з питаннями національної політики, оскільки, в Україні проживає понад сто національностей, кожна з яких прагне зберегти свою самобутність. Для вирішення питання інших національностей, які проживають в Україні, необхідно об'єднати самих українців сходу, заходу, півдня і центру. Здобувач переконаний, що вирішення можливе на основі спільності економічних інтересів, які передбачають спільне використання ресурсів, наявних

на цій території, оскільки, *національність* – це сукупність людей, що зберегли єдиний генотип, мову, традиції, в історичному минулому проживали в межах певної території, де вони користувалися відповідними ресурсами.

У підрозділі 5.2 «Теоретико-правовий аналіз сучасної взаємодії суспільства, держави і людини» визначено п'ять рівнів взаємодії людини із суспільством і державою: 1) людина освічена, гармонійно розвинена фізично і духовно та є рушійною силою розвитку держави; 2) взаємовідносини між чоловіком і жінкою, їх стосунки в сім'ї та ролі у продовженні роду; 3) активна взаємодія із громадою є необхідною умовою особистого розвитку людини та розвитку її роду, для чого вона повинні бути активними членами трудового колективу чи громади; 4) соціальна взаємодія особи – розуміння того, що колектив отримує своє благополуччя не тільки за рахунок спільної роботи осіб, а й за рахунок роботи й інших колективів певної місцевості (міста, району, області тощо); 5) розумінням необхідності співпраці у масштабах держави, тобто, це рівень розуміння цілісності і системності взаємодії. Злагожденість усіх рівнів державної конструкції забезпечує формування особистості, розвиток громадянського суспільства та прогресивний розвиток держави.

В основу визначення цих рівнів покладено науково-правові погляди професора В. Костицького, засновані на соціології права, яка вивчає все, що відбувається у рамках квадрату – держава, право, суспільство і людина. У центр цього квадрату покладено мораль, а усі процеси, які відбуваються в його межах включають «живе право».

Констатовано, у випадку втрати владою сенсу соціального призначення щодо захисту і охорони соціуму у державі, то з'являється розуміння винятковості її ролі у суспільстві – вона узурпує функцію права управління ресурсами суспільства, порушуючи демократичні принципи народовладдя, спричиняючи загрози політичній безпеці, характеризується політичними переслідуваннями, репресіями щодо окремих осіб і груп, контролем сфери ідеології та інформації, що мають також морально-ціннісну природу. Але, в основі цієї ієрархічної системи управління держави перебуває людина, від рішення якої залежить остаточний результат. Вмотивовано необхідність відійти від усталеної у радянський період політики «наказу зверху» й усвідомити, що народ сам повинен творити блага, які є результатом виконання своїх обов'язків, а влада зобов'язана цьому тільки сприяти (ст. 23, 57 Конституції України). Держава, як результат суспільного договору, повинна створювати умови для кожної особи, яка б виконувала свої обов'язки для суспільства і держави та забезпечувати громадян певним місцем у суспільному процесі, щоб усі члени суспільства працювали на збільшення соціального благополуччя та розвиток країни, вносячи свій вклад у спільну справу.

Громадські організації, що представлені соціально активними групами, можуть виконувати функції контролю у соціальній державі за станом природно-екологічних ресурсів, діяти як дружинники, стежити за правопорядком, брати участь у прийнятті та реалізації норм права і моралі, надавати допомогу державним органам і суспільству в перевірці якості товарів і послуг, контролювати житлову

забудову, здійснювати патріотичну підготовку підростаючого покоління і молоді, підвищення правової культури громадян та багато іншого. На громадському рівні правова культура відображає ієрархію правових цінностей, визнаних конкретним суспільством, характеризує рівень розвитку законодавства, юридичної науки, юридичної практики, стан законності й правопорядку в державі, активну громадсько-правову діяльність та інше. Питання формування правової культури населення, окремих соціальних груп і особистостей актуалізуються в процесі масштабних економічних, соціальних, політичних перетворень у період глобалізації.

У підрозділі 5.3 «Механізм сучасної держави як засіб втілення у життя соціальної політики» зазначено, що взаємодія між собою усіх складових розвитку соціальної держави – це складний процес, що вимагає вдосконалення механізму держави, що забезпечить дієві механізми реалізації державної соціальної політики та за якої всі громадяни держави є соратниками у будівництві майбутнього, беруть участь у процесах формування життєдіяльності держави, прийнятті й реалізації рішень та контролюють їх виконання.

Задля реалізації висловленої волі народу на Всеукраїнському референдумі від 16 квітня 2000 р. та обраної громадянами моделі двопалатного парламенту, автором запропоновано реалізацію цієї моделі шляхом запровадження наступного механізму формування державних органів: члени громади делегують повноваження в органи місцевого самоврядування створюючи, таким чином, сільські, селищні ради, районні ради та ради малих міст (перший рівень); депутати сільських селищних, районних рад та рад малих міст обирають зі свого складу представників у обласні, міські ради (другий рівень); зі свого складу депутати обласних, міських рад обираються у Нижню палату Верховної ради у кількості 300 депутатів (третій рівень). В Нижній палаті Верховної ради формуються окремі профільні комітети на чолі з їх головами, які разом із представниками наукових та громадських організацій та профспілок (за встановленою квотою) формують Верхню палату Верховної ради України. Як наслідок, при реалізації цього механізму, відповідальність депутата очевидна, оскільки, позбавити депутатського мандата можуть нижчі ради та громадяни території, від якої він обирався.

Територіальні громади областей та міст-обласних центрів для вирішення нагальних місцевих проблем повинні активно співпрацювати з профспілками, об'єднаннями підприємців, громадськими об'єднаннями, створювати загони місцевої (територіальної) самооборони; задля вирішення питань соціального і виробничого характеру співпрацювати з іншими регіонами об'єднавшись у соціально-економічні округи – ТПК (територіально-промислові комплекси); брати активну участь у формуванні центральних органів державної виконавчої влади, висуваючи своїх кандидатів. Органи державної виконавчої влади необхідно формувати на конкурентній основі з компетентних у відповідних сферах професіоналів з практичним досвідом роботи, відповідною освітою, можливостями організувати роботу, пов'язану з розробкою стратегічних програм соціально-економічного розвитку. Кожен посадовець повинен систематично звітувати про

результати виконаної роботи. Але в цій моделі самі виборці, як консолідована спільнота, повинні виконувати зобов'язання перед владою (ходити на роботу, платити податки, не вчинювати злочинів), інакше відповідальність виходить односторонньою, а робота буде безрезультатною.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретико-правове узагальнення та запропоновано вирішення наукової проблеми розвитку соціальної держави на основі інтегрованого підходу до її розуміння та формування, що поєднав три основні компоненти: соціальний, економічний та екологічний.

1. На основі проведеного аналізу концепцій та моделей сучасної держави, автор дійшов висновку, що у більшості випадків науковці наголошують на сутнісних характеристиках соціальної держави, зазначаючи про соціальну допомогу «нужденним верствам населення», про «здійснення виплат... бідним». Але, на думку автора, за їх наявності у державі можна говорити, що вона тільки-но стала на шлях побудови соціальної держави. Тому, такою держава може бути у випадку, якщо вона виконає свої основні завдання і функції, а її населення матиме встановлений державою належний рівень життя та соціальний захист. Крім того, у жодній з концепцій не говориться про духовний розвиток людини і суспільства, без якого становлення держави буде безрезультатним, а верховенство права чи закону, обмеження влади, ідеї гуманізму, справедливості, правової рівності і свободи, соціальний захист особи, економічний розвиток чи екологічний захист навколишнього середовища, вплив інформаційної політики будуть неіснуючими. Отже, будівництво держави необхідно починати з конкретної людини, яка формується у повноцінного громадянина з народження, надавати їй можливості для розвитку і належного існування у суспільстві та захищати її.

2. Обґрунтовано, що соціальна держава є багатоаспектним феноменом, який вимагає міждисциплінарний підхід, що ґрунтується на здобутках юридичних і споріднених економічних, філософських, політологічних, соціологічних, історичних, психологічних наукових шкіл, на організаційних, науковознавчих, історичних, статистичних та інших підходах, а також на принципах інформаційного забезпечення і науково-технічному прогресі. У процесі пізнання теоретико-правових основ її розбудови, соціально-змістовної сутності і соціального призначення держави було застосовано комплекс філософських методів та підходів, логічних прийомів мислення, психологічних процесів та юридичних суджень з метою раціонального вирішення поставленого завдання. Системний підхід до розкриття змін, що відбуваються у сучасному глобалізаційному та інформаційному світі, дозволив розкрити проблеми у реалізації соціальної політики і соціального захисту, вимагає творчого процесу, що веде до створення цінностей розбудови соціальної держави та можливості сформулювати певну концептуальну позицію побудови механізму державного управління, який задовольнить соціальні потреби і забезпечить соціальні гарантії.

3. Запропоновано авторське визначення «соціальної держави» як складне узагальнююче поняття, що включає багатоманітність ознак та критеріїв, вимагає злагодженості свого існування і функціонування та ґрунтується на: верховенстві права, ідеї гуманізму, справедливості, правової рівності і свободи; людиноцентристській ідеології та ідеології духовного та соціального партнерства, вищою соціальною цінністю якої визначаються права і свободи людини, її соціальний захист та гарантії; забезпеченні інформаційної безпеки у глобалізаційний період та національної політики щодо збереження Української традиції та української ідентичності; постіндустріальної моделі розвитку економіки, пов'язаної з радикальними соціально-економічними перетвореннями в рамках переходу до нового технологічного укладу з дотриманням екологічних стандартів; вдосконаленні, гармонізації, оптимізації і регулюванні державного управління суспільними і господарськими процесами; залученні потенціалу громадських організацій та громадянського суспільства у систему державного управління, перетворюючи саму державу в інститут громадянського самоуправління.

Реалізація державної політики соціальної держави потребує вжиття заходів економічного, екологічного, технічного, політичного, соціального та організаційного характеру і правового забезпечення, серед яких першочергове значення має створення національної соціально-правової системи. Основні напрями реалізації державної соціальної політики: законодавча діяльність, зовнішня та інформаційна політика, державна безпека, політика у сфері економіки та у науково-технологічній і природоохоронній сфері, освітня політика і правове виховання, культурна і духовна політика, демографічна політика, політика у сфері соціального захисту сім'ї, жінок, дітей та молоді, житлова політика, політика захисту окремих категорій населення, політика охорони здоров'я та пропаганди здорового способу життя та інші.

4. Рівень і якість життя як наукові категорії, що характеризують людиноцентристський підхід як фундаментальний вимір соціальності держави, визначають стандарти, в рамках яких досліджуються забезпеченість і задоволеність населення можливостями та умовами життєдіяльності з точки зору рівня доходів, споживання, житлових умов, умов праці та відпочинку, економічної активності, підвищення конкурентоспроможності, медичного обслуговування, доступності освіти, пенсійного забезпечення тощо. Виходячи з концепції соціальних показників рівень життя необхідно розглядати як соціально-економічну категорію, що в економічному контексті визначається станом сфери послуг порівняно з міжнародними стандартами; в демографічному – тривалістю життя населення, рівнем його освіти та часткою ВВП на душу населення; в соціальному – станом соціальної структури, що складається з компліментарних груп, які забезпечують стабільний розвиток держави та потребують удосконалення правового регулювання і державного забезпечення.

5. Доведено, що формування особистості з ціннісними орієнтирами і високими моральними принципами, потребує відповідного правового закріплення та

гарантій, спрямованих на створення сприятливих умов національно-культурного розвитку, збереження та примноження національно-культурної спадщини, задоволення інтелектуальних та духовних потреб людини, а також на політичну, економічну і духовну трансформації держави.

Обґрунтовано, що взаємодія культури і держави повинна відбуватися, насамперед, через розробку та здійснення державної культурної політики, яка визначає свої пріоритети формування правових основ комплексної громадсько-державної системи правового забезпечення управління культурними процесами, проте, без будь-яких бюрократичних або ідейних обмежень та широко використовуючи світовий досвід. Така державна політика в сфері культури вдосконалисть систему соціальних, організаційно-правових, економічних ідеологічних та інших заходів та гарантій, спрямованих на створення сприятливих умов національно-культурного розвитку, збереження національно-культурної спадщини, задоволення інтелектуальних та духовних потреб людини, а також на політико-правовий, економічний, соціальний і духовний розвиток держави.

6. Основним напрямком нормативно-правового регулювання діяльності держави в соціальній сфері визначено необхідність термінового вирішення проблем розвитку інституту сім'ї, як-то орієнтація населення на малодітність; велика кількість розлучень або фактичне залишення родини; масове використання абортів; розширення нових типів сімейно-шлюбних відносин; поширеність соціального сирітства; насилля в сім'ї; відсутність або неефективність механізмів та інструментів передачі позитивних стереотипів сімейної поведінки; старіння населення; висока смертність серед чоловіків; слабе зростання тривалості активного віку чоловіків і жінок, які є об'єктами пильної уваги демографів, економістів, соціологів, працівників системи охорони здоров'я, юристів та вимагають негайного правового регулювання.

Принципи державної сімейної політики повинні трактувати статус сім'ї як один з основних об'єктів соціальних гарантій і пільг, державної підтримки, орієнтованої на виконання її функцій щодо виховання дітей та забезпечення умов для їхнього повноцінного фізичного і духовного розвитку.

Механізм залучення молоді в суспільне життя є пріоритетним завданням соціальної держави, оскільки, в процесі соціалізації відбувається формування базових цінностей, світогляду, громадянської позиції, соціального статусу особистості за допомогою передачі позитивного соціального досвіду попередніх поколінь. З цією метою вже сьогодні повинні працювати державні освітні, культурні, побутові програми для молоді та програми щодо її участі у виробництві. Запропоновано, зокрема, удосконалити Державну програму забезпечення молоді житлом, яка бажає створити сім'ю та надавати житло і оформлювати документально як інвестиції в майбутнє. В такому разі, молодь та держава будуть мати спільні зобов'язання матеріальної відповідальності за отриманий «аванс довіри».

7. Виділено основні критерії реформування і модернізації охорони здоров'я щодо забезпечення політики в сфері охорони здоров'я соціально орієнтованої

держави: 1) соціально-економічні, психо-емоційні, екологічні умови збереження здоров'я; 2) рівень медичного обслуговування населення; 3) доступність безпечних і сприятливих для здоров'я людей умов життєдіяльності; 4) громадянські права і гарантії на отримання медичної допомоги та проживання в безпечному для здоров'я середовищі; 5) можливість вибору медичних послуг і сприятливих для здоров'я форм поведінки і способів життєдіяльності; 6) матеріальні та соціокультурні основи розвитку потенціалу здоров'я людини відповідно до його соціального статусу і стану здоров'я; 7) засоби регулювання та соціального контролю охорони здоров'я та медицини; 8) ступінь відповідальності суб'єктів за збереження здоров'я; 9) шляхи зниження соціальної нерівності в питаннях охорони здоров'я і медичного обслуговування; 10) соціальні інтереси, потреби, очікування, мотиви і стимули суб'єктів у сфері охорони здоров'я.

8. Визначено *напрями* інноваційної моделі вищої освіти в Україні, що потребують вдосконалення правової бази та державного забезпечення: удосконалення системи управління вищою освітою; зміна змісту та організації навчального процесу; впровадження в навчально-виховний процес інноваційних освітніх технологій; створення систем менеджменту якості освіти; розвиток інноваційних форм інтеграції освіти, науки і виробництва; створення нових моделей закладів вищої освіти; підвищення ефективності наукових досліджень у закладах вищої освіти; вдосконалення кадрового потенціалу вищої школи. Зміна системи вищої освіти й організаційної структури закладів освіти (перетворення їх у проектно-орієнтовані, інноваційні університети) потребує розробку механізмів взаємодії системи освіти і ринку праці, спрямованих на підвищення привабливості суспільно корисних робіт для молоді, а також, стимулюючих територіальну мобільність молоді, їх переїзд на роботу в трудонедостатні регіони, зокрема, в сільську місцевість. Забезпечення реалізації цих заходів дозволить знизити безробіття і з найменшими втратами пройти кризовий період.

Сформовано механізми регулювання трудової мобільності: *інституційні; організаційні та особистісні*. Виділено фактори висхідної трудової мобільності, які потребують матеріального забезпечення або правового визначення з боку держави: високий освітній рівень (наприклад, як критерій доступності певних посад), визначений набір особистісних характеристик – наполегливість, цілеспрямованість, комунікабельність, гнучкість, готовність до змін (що, наприклад, визначаються психологічними тестами на відповідність займаній посаді або посаді, на яку претендують), допомога з боку сім'ї, громадських організацій, підприємств різних форм власності і безпосередньо держави (забезпечення доступності освіти та можливості вибору роботи «своєї мрії» через систему взаємодії вишів та роботодавців), економічна і політична стабільність у державі (достатній рівень забезпеченості життя та захист соціально незахищених верств населення).

Запропоновано *механізми соціальної підтримки безробітних*: надання допомоги роботодавцям у створенні нових робочих місць (за участі фонду сприяння зайнятості); превентивна перепідготовка працівників, які підлягають скороченню у процесі оптимізації кадрової чисельності підприємств; переселення

безробітних з наданням житла, переважно із села в село, що сприятиме такій інновації, як будівництво агромістечок, які забезпечать концентрацію сільської робочої сили на стабільно працюючих агропідприємствах. Визначено *економічні, вікові, освітні та політичні фактори, що сприяють зовнішній трудовій міграції* населення України, яка негативно впливає на економічну та демографічну ситуацію в державі.

9. На підставі позитивного досвіду зарубіжних країн та історико-правових закономірностей розвитку України викладено концепцію формування нових економічних принципів енергоекономіки, створення яких буде перехідним етапом економічної доктрини ідеології соціальної держави та матеріальним її забезпеченням. Вона заснована на науково-технічному прогресі, корпоративному методі управління економікою і доходами, що забезпечить управління загальнонародними природними ресурсами і передбачить рівність сторін у діалоговій взаємодії об'єктивно нерівних соціальних суб'єктів. Викладена концепція ґрунтується на двох пріоритетах: людський фактор, що вважається основною ідейною рушійною силою державного розвитку, та енергетична галузь – основним джерелом імпульсів перетворювального впливу на сировину і матеріали, які надходять у державний виробничо-технологічний комплекс який дозволяє наповнювати новими стійкими функціями наше середовище проживання.

У бюджетній політиці необхідно врахувати нові можливості економіки, що з'явилися в зв'язку з впровадженням наукових нововведень у виробництво та дозволили отримати економію енергії. Можливість розпорядження зекономленою та надміру виробленою енергією передається Департаменту залучення інвестицій при Мінекономіки, який використовує її відповідно до програм розвитку виробничого потенціалу. Інвестиційний додаток до бюджету повинен вказувати напрями розподілу додатково отриманої енергії на створення нових енергогенеруючих потужностей або виробництв. Додаток повинен мати статус закону, який регулює розвиток галузей економіки і адміністративно територіальних одиниць країни та приймається кожен рік. Виконання завдань цієї програми має забезпечити зростання добробуту громадян та комфортності життя за рахунок поліпшення умов навколишнього середовища та об'єктів соціального призначення, що забезпечить матеріальну основу соціальної політики та стане основою бюджетної політики в Україні на найближчий час.

Розкрито правові форми реалізації та забезпечення соціального захисту: соціальні гарантії, соціальне страхування, соціальне забезпечення, соціальне партнерство, соціальна допомога, соціальні компенсації, пільги, які потребують вдосконалення механізму реалізації і системи матеріального забезпечення. Виділено форми організаційних механізмів соціальних інновацій держави, які потребують забезпечення з боку держави: 1) соціальне партнерство; 2) соціальна відповідальність бізнесу та держави; 2) соціальне замовлення. Охарактеризовано інноваційні механізми, які забезпечать подолання соціальних нерівностей: *соціальний аудит і соціальну логістику*, а їх використання дозволить оптимізувати управління соціальною, правовою та економічною сферами для досягнення

поставлених цілей.

10. Обґрунтовано необхідність правового регулювання та встановлення пільгових умов щодо запровадження новітніх технологій в Україні. Порушення законів функціонування системи «людина – природа», законів соціальної екології та екологічної рівноваги призводить до екологічних криз, катастроф, деградації середовища. Тому, управління у сфері охорони навколишнього середовища вимагає від соціальної держави виконання *функцій* регулювання, нагляду, прогнозування, програмування, інформування, експертизи, досліджень, контролю та інших видів виконавчо-розпорядчої діяльності. Необхідність розв'язання зазначених проблем потребує вжиття невідкладних *заходів* економічного, технічного, політичного, соціального та організаційного характеру та їх правового забезпечення. Першочерговим завданням держави в цьому контексті має бути створення національної екологічно-правової системи. Незалежно від права власності на землю в державі повинна діяти відпрацьована система її використання. Тому, необхідно законодавчо врегулювати форму організації виробничих відносин під час використання земельних ділянок кооперативами, орендними підприємствами, зеленими цехами підприємств, сільськогосподарськими фондами муніципалітетів, іншими організаційно-правовими формами суб'єктів господарювання з урахуванням засад енергоекономіки.

11. Важливою теоретико-методологічною умовою забезпечення і удосконалення соціальної політики держави у процесі глобалізації визначено наступні основні *завдання*:

1) *державної інформаційної політики*: мати систему оцінки інформації, що потрапляє в інформаційне поле держави, орієнтуючись на фундаментальні інтереси країни та ідеологію; формування і підтримка ідентичності, індивідуальної свідомості і соціальної структури; вибудовувати систему пріоритетів діяльності соціальних інститутів, сприяти підвищенню рівня її стійкості; розвивати систему національної безпеки з метою ефективного подолання, усунення виникаючих у ході розвитку соціуму дисфункцій; створити *державний орган*, який би займався вивченням інформації та її впливу на людину і суспільство, регламентував її якість і накладав обмеження;

2) *національної політики*, полягають у тому, щоб забезпечити консолідацію української нації, створити на території України для національностей та громад, що тут проживають, єдину спільність для співпраці, яка спрямована на досягнення поставлених цілей і результатів та стимулюватиме їх розвиток. Для цього варто розробити економічну платформу розвитку національностей і регіонів, вести громадянський і державний діалог, визначати критерії як показники виконання домовленостей своїх зобов'язань сторонами.

12. Управління державою повинно ґрунтуватись на принципах общинності, компліментарності, соборності, інтеграційної усвідомленої духовної взаємодії та замінити принципи засновані на конкуренції. Тому, на сьогодні, в системі влади мають діяти не принципи одноосібного прийняття рішень, що породжує корупцію,

а колегіального чи паралельного прийняття зі складних питань, що виключатиме спокусу деяких осіб скористатися суспільними ресурсами. Саме такі корупційні питання необхідно розглядати і вирішувати громадськими організаціями та групами соціальної активності, які беруть участь в управлінні державою та мають стати елементами системи державного управління на місцях. Така система здавна застосовувалася в Україні, громадяни об'єднувалися територіально (віче, ратуші, вервь, копа), та/або за родом занять (козаки, сотні, цехи) та/або за національною ознакою (вірменські, єврейські, татарські общини). Суспільство і держава зацікавлені у високому рівні розвитку правової культури громадян та населення в цілому, як регуляторі громадських відносин, який стримує розвиток девіантної поведінки конкретного індивідуума чи соціальних груп.

Зазначено, що для забезпечення скоординованості дій громадян та отримання інформації про використання фінансових ресурсів, необхідно *розвивати систему статистики*, яка має забезпечувати інформацією про сучасний стан справ, та прогнози на майбутнє, які під час використання інформаційних технологій можуть формуватися автоматично. Все це забезпечить підготованість до можливих суспільних проблем та уникнення в майбутньому негативних наслідків при їх вирішенні з урахуванням статистичного досвіду. Дана система дасть можливість забезпечити прогнозованість того чи іншого явища в сфері державної соціальної політики та наслідки невиконання державних програм соціального захисту населення.

13. Визначено, що показниками розвитку державного управління є порядок формування структур такого управління та їх відповідність функціональності здійснюваним процесам; рівень залучення до участі в управлінні громадських організацій як системи, що об'єднує більшість громадян у різних напрямках суспільної діяльності, необхідних для їх повноцінного розвитку та самореалізації; раціональний розподіл результатів праці між усіма учасниками процесу розвитку держави.

У подоланні дисбалансу щодо розподілу благ провідне місце повинні зайняти профспілки, як органи, які об'єднують працівників в боротьбі за їхні права та активно здійснюють діалог з підприємцями і урядом. Вони повинні займатися міжгалузевими зв'язками, що лежать в ланцюжку створення національного доходу, проблемами використання ресурсів, екологічного потенціалу, пенсійного забезпечення, питаннями відтворення робочої сили, які лежать в основі функціонування соціально економічної моделі країни, та забезпечують ефективну господарську діяльність населення. Профспілки повинні стати альтернативним урядом або урядом народного контролю, народною владою на виробництві.

Запропоновано ввести в структуру органів державного управління додаткову ланку – управління соціально-економічними округами – ТПК (територіально-промислові комплекси), кількість яких у країні становитиме 5–7 одиниць, кожна з яких об'єднуватиме кілька областей. ТПК будуть відігравати вагомий роль: у створенні стійкого балансу при формуванні внутрішнього товарного обміну на ринку країни та зовнішніх економічних зв'язках; в умовах диспропорції розвитку

виробничих потенціалів областей, вирівнюючи їх для організації збалансованого товарообміну й управління товаропотоками на внутрішньому ринку, що налагодить стійку міжрегіональну взаємодію. Як наслідок, з'явиться можливість маневрування ресурсним потенціалом області, що дозволить збільшувати і розподіляти бюджет, контролювати витрати коштів та займатися плануванням розвитку округів та інвестиційними програмами.

Встановлено, що система управління дозволить вирішити *проблему корупції* в органах державної влади, дозволивши держслужбовцям отримувати частину доходу (адміністративну ренту), яка виникає від підвищення ефективності функціонування економічної системи або окремих підприємств у результаті прийняття певних законодавчих ініціатив, постанов уряду, інструктивних і нормативних матеріалів, розроблених в органах державного управління за їхньої участі.

14. Запропоновано проект Концепції державної політики розбудови України як соціальної держави. Мета даної Концепції полягає у визначенні принципів, пріоритетних завдань, основних засад, напрямів та цілей державної політики України у сфері реалізації соціальних прав людини, соціального захисту, використання ефективних видів та форм соціального захисту та забезпечення соціальної безпеки. Виконання завдань цієї концепції має забезпечити зростання добробуту громадян.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Монографії:

1. Сердюк Н.А. Розбудова України як соціальної, правової держави: теорія та практика: *монографія*. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 420 с.
2. Феноменологія злочину (плебсологічний праксис): *монографія* / авторський колектив М.І. Скригонюк, Ю.Г. Семенов, Л.І. Чулінда, Н.А. Вангородська; за заг. ред. М.І. Скригонюка. К., 2011. Ч. 1. 335 с.
3. Сердюк Н.А. Становлення третейського суду як інститут соціальної держави в Україні: історико-правове дослідження (X–XVIII ст.): *монографія*. Київ: Вид-во «Коло». 2016. 160 с.
4. Сердюк Н.А. Social mentality – the Bases of National Security // State Security in the Contemporary World: *monograph*. Krakow: Wydawnictwo Drukarnia Styl Anna Dura. 2019. 288 s.

Статті у наукових фахових виданнях:

5. Вангородська Н.А. До питання про роль і місце інституту третейського судді в системі судочинства на землях України X–XVIII ст.ст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2008. № 10. С. 18–22.
6. Вангородська Н.А. Правова природа злочину та покарання (історико-правовий аналіз). *Соціологія права. Науково-практичний журнал*. 2011 № 2. С. 11–17.
7. Сердюк Н.А. Формування системи покарань у стародавньому світі.

Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2014. № 24. Т. 1. С. 95–100.

8. Сердюк Н.А. Традиції копного судочинства в Україні. *Адміністративне право і процес. Науково-практичний журнал Київського університету імені Тараса Шевченка.* 2015. № 2 (12). С. 170–178.

9. Сердюк Н.А. Художня література як історичне джерело права (за творами А. П. Чехова). *Порівняльно-аналітичне право. ДВНЗ «Ужгородський національний університет».* 2015 № 1. С. 31–34.

10. Сердюк Н.А. Природа та зміст поняття «джерело права». *Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки.* 2015, Випуск 1 (100). С. 66–69.

11. Сердюк Н.А. Проблеми унітаризму та особливості політико-правового статусу територіальної автономії в Україні. *Соціологія права. Науково-практичний журнал.* 2015. № 1–2 (12–13). С. 109–114.

12. Сердюк Н.А. Вибірність суддів як основа демократичного принципу народовладдя в Україні (історико-правове дослідження). *Публічне право. Науково-практичний юридичний журнал.* 2015. № 2 (18). С. 81–89.

13. Сердюк Н.А. Норми права як інструмент формування соціальної держави. *Соціологія права. Науково-практичний журнал.* 2015. № 3–4 (14–15). С. 215–220.

14. Сердюк Н.А. Поняття та ознаки правозастосовчої помилки як правової категорії. *Малий і середній бізнес (право, держава, економіка). Науково-практичний журнал.* 2016. № 1–2 (64–65). С. 68–72.

15. Сердюк Н.А. Проблеми реформування освіти і науки в процесі становлення соціальної держави в Україні. *Соціологія права. Науково-практичний журнал.* 2016. № 1–2 (16–17). С. 132–138.

16. Сердюк Н.А. Збереження інтелектуальних ресурсів – стратегія розвитку країни і нації. *World Science. Multidisciplinary Scientific Edition. Scientific Educational Center. Warsaw, Poland. Dezember 2017, № 12 (28). Vol. 2, S. 59–64.*

17. Сердюк Н.А. Сучасні індикатори соціальної правової держави. *Соціологія права. Науково-практичний журнал.* 2018. № 1–2 (24–25). С. 41–45.

18. Сердюк Н.А. Роль України в процесі консолідації нації. *Прикарпатський юридичний вісник. Науково-практичне юридичне видання. Національний університет «Одеська юридична академія».* Івано-Франківськ. 2018. № 2. Т.2. С.41–45.

19. Сердюк Н.А. Перспективи розвитку інститутів громадянського суспільства в сучасній Україні. *Публічне право. Науково-практичний юридичний журнал.* 2018. № 4 (32). С. 48–55.

20. Сердюк Н.А. Сучасні завдання національної політики в Україні. *Порівняльно-аналітичне право – електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».* 2018. № 6. С. 77–79.

21. Сердюк Н.А. Рівень розвитку громадянського суспільства як показник правової, соціальної держави. *Прикарпатський юридичний вісник. Науково-практичне юридичне видання. Національний університет «Одеська юридична академія».* Івано-Франківськ. 2018. № 4 (25), Т. 1. С. 77–81.

22. Сердюк Н.А. Особливості формування системи громадського контролю в сучасних умовах. *Часопис Київського університету права. Український науково-теоретичний часопис*. 2018/4. С. 62–65.

23. Сердюк Н.А. Вплив рівня соціального захисту жінки на становлення сучасної правової соціальної держави. *Ірпінський юридичний часопис. Науковий журнал*. Ірпінь. УДФСУ. 2019. Вип. 1. С. 13–20.

24. Сердюк Н.А. Реформування та розвиток Збройних сил України (виклики сучасності). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2019. № 54. С. 47–50.

25. Сердюк Н.А. Економічна доктрина ідеології правової держави соціального спрямування. *Конституційно-правові академічні студії*. 2019. № 1. С. 94–101.

26. Сердюк Н.А. Вдосконалення системи управління згідно вимог сучасного державотворення. *Публічне право. Науково-практичний юридичний журнал*. 2019. № 1 (33). С. 81–89.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

27. Вангородська Н. Реалізація принципу народовладдя в демократичних державах / Н. Вангородська, В. Власюк, В. Власюк. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2007. № 1. С. 18–21.

28. Вангородська Н.А. Копний суд як особлива форма громадського судочинства в Україні у період Великого князівства Литовського. *Плебсологічний вимір актуальних проблем у сфері органів місцевого самоврядування в Україні як європейській державі*. Четверта Всеукр. наук.-практ. конф. (20 травня 2011 р.): [матеріали доповідей і виступів] / Відп. за випуск М.І. Скригонюк. К.: ВПЦ «Київський університет», 2011. Вип. 4. С. 95–98.

29. Сердюк Н.А. Класифікація видів правозастосовчої помилки. «Дух і мова закону: матер. міжнар. наук.-практ. конференції (25 квітня 2016 р.). Київський національний лінгвістичний університет; Інститут законодавчих передбачень та правової експертизи. К.: Видавництво «Інституту законодавчих передбачень та правової експертизи», 2016 С. 38–41.

30. Сердюк Н.А. Вплив історії на розвиток і систематизацію науки про право і державу за роботою Л. Гумпловича «Загальне вчення про державу». *Соціологічні проблеми права: Польська соціологія права XIX–XX ст.: матер VI міжнародної науково-практичної конференції* (30 вересня 2016 р.). Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи. К.: Вид-во «Інституту законодавчих передбачень і правової експертизи», 2016. С. 86–89.

31. Сердюк Н.А. Соціолого-правові складові проблеми охорони довкілля в Україні. *Соціолого-правові, політичні, економічні та екологічні складові забезпечення сприятливого життєвого простору людини: теоретико-методологічні та прикладні проблеми розвитку екологічного права і правової охорони довкілля*. Міжнародна науково-практична конференція (7 листопада 2016 р.) [матеріали доповідей і виступів] Київський національний університет імені Тараса Шевченка. *Екологічне право. Науково-практичний журнал*. К. 2016 № 1–2. С. 121–123.

32. Сердюк Н.А. Соціальні виміри прав дітей та молоді. *Права дитини*: матер. всеукр. наук.-практ. конференції (09 грудня 2016 р.). Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Інститут законодавчих передбачень та правової експертизи. К.: Видавництво «Інституту законодавчих передбачень та правової експертизи», 2016. С. 57–60.

33. Сердюк Н.А. Правосуддя як фундамент соціальної правової держави *Права людини в сучасних умовах розбудови громадянського суспільства в Україні*: зб. наук. пр. за матер. круглого столу (16 груд. 2016 р.) / редкол.: І.А. Грицяк; С.В. Бобровник; С.О. Мосьондз; А.П. Чернега та ін. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. С. 70–73.

34. Сердюк Н.А. Охорона здоров'я та довголіття нації як індикатор соціальної держави. *Україна і світ: діалог мов та культур*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (29 березня – 30 березня 2017 року). К.: Вид. центр КНЛУ, 2017. С. 766–767.

35. Сердюк Н.А. Ступінь реалізації прав і свобод людини і громадянина як показник соціальної держави. *Актуальні проблеми правової політики України в умовах Європейської інтеграції* [текст]: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 31 березня – 1 квітня 2017 р.). Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2017. С. 20–24.

36. Сердюк Н.А. Особливості формування структур управління соціальної правової України. *Сучасні проблеми виборчого права і методологія його викладання у вищих навчальних закладах України*: Тези доповідей Міжнародної наукової конференції (м. Київ, 22–23 червня 2017 р.). Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К.: Прінт-Сервіс. 2017. С. 236–241.

37. Сердюк Н.А. Роль «братств» у формуванні правової свідомості населення в Україні. *Проблеми та перспективи формування правової культури в контексті соціально-економічних процесів*: збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Черкаси 23–24 листопада 2017 р.). Черкаси: Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2017. С. 17–19.

38. Сердюк Н.А. Рекомендації Круглого столу «Правове становище внутрішньо переміщених осіб». *Правове становище внутрішньо переміщених осіб, круглий стіл* (м. Київ, 14 листопада 2017р.). Київський національний лінгвістичний університет. *Малий і середній бізнес (право, держава, економіка). Економіко-правовий, науково-практичний журнал*. К., 2017. № 3–4 (70–71). С. 148–150.

39. Сердюк Н.А. Проблеми адаптації молоді у сучасних умовах. *Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування*: Матер. наук. семінару (м. Дніпро, 08 грудня 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 104–107.

40. Сердюк Н.А. Проблеми охорони здоров'я та довголіття. *Актуальні проблеми медичного права: професійний погляд*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 29 листопада 2018 р.) [Текст]. Одеса: Фенікс, 2019. С. 110–113.

41. Сердюк Н.А. Духовна зрілість нації, як джерело формування

громадянського суспільства. *Права людини в сучасних умовах розбудови громадянського суспільства в Україні: До тижня права та 70-ї річниці Загальної декларації прав людини: зб. наук. пр. за матер. круглого столу* (м. Київ, 14 груд. 2018 р.); редкол.: І.А. Грицяк; С.В. Бобровник; С.О. Мосьондз; Т.О. Дідич та ін. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2019. С. 27–30.

АНОТАЦІЯ

Сердюк Н.А. Теоретико-правові основи розбудови України як соціальної держави. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Приватний вищий навчальний заклад Університет Короля Данила, Івано-Франківськ, 2019.

Для досягнення стратегічного завдання побудови соціальної держави науково обґрунтовано узгодження соціальних, економічних та природоохоронних інтересів суспільства на засадах комплексного підходу, що заснований на концепції «сталого розвитку», запропонованої вченням В. Вернадського про ноосферу узагальненої на всесвітніх самітах ООН у Ріо-де-Жанейро (1992 р.) і Йоханесбургу (2002 р.) та у «Декларації тисячоліття ООН» (2000 р.).

Розкрито пріоритетні напрями державної політики соціального спрямування на засадах людиноцентризму, зокрема: державна культурна політика, яка в значній мірі визначає соціально-економічні, політичні, ідеологічні, правові й моральні цінності держави та збереження національної ідентичності в умовах глобалізації. Основним напрямком нормативно-правового регулювання діяльності держави в соціальній сфері визначено необхідність термінового вирішення проблем демографічної безпеки України, соціальної підтримки сімей, проведення цілісної молодіжної політики, реформування і модернізацію системи охорони здоров'я, повернення інвалідів в активне життя та забезпечення підтримки літніх людей, а також створення потужної науково-дослідної бази, що забезпечить інтеграцію освіти, науки і виробництва. На підставі позитивного досвіду зарубіжних країн та історико-правових закономірностей розвитку України викладено концепцію формування нових економічних принципів енергоекономіки.

Ключові слова: соціальна держава, глобалізація, людиноцентризм, гуманітарна політика, енергоекономіка, науково-технічний прогрес, корпоративний метод управління економікою, соціальне партнерство.

АННОТАЦИЯ

Сердюк Н.А. Теоретико-правовые основы построения Украины как социального государства. – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание научной степени доктора юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история

политических и правовых учений. – Частное высшее учебное заведение Университет Короля Данила, Ивано-Франковск, 2019.

Для достижения стратегической задачи построения социального государства научно обоснованно согласование социальных, экономических и природоохранных интересов общества на основе комплексного подхода, который основан на концепции «устойчивого развития», предложенной учением Вернадского о ноосфере обобщенной на всемирных саммитах ООН в Рио-де-Жанейро (1992 г.) и Йоханнесбург (2002 г.), а так же в «Декларации тысячелетия ООН» (2000 г.).

Раскрыты приоритетные направления социальной государственной политики на основе человекоцентризма, в частности: государственная культурная политика, которая в значительной степени определяет социально-экономические, политические, идеологические, правовые и моральные ценности государства и сохранения национальной идентичности в условиях глобализации. Основным направлением нормативно-правового регулирования деятельности государства в социальной сфере обусловлена необходимость срочного решения проблем демографической безопасности Украины, социальной поддержки семей, проведение целостной молодежной политики, реформирование и модернизацию системы здравоохранения, возвращение инвалидов в активную жизнь и обеспечение поддержки пожилых людей, а также создание мощной научно-исследовательской базы, которая обеспечит интеграцию образования, науки и производства. На основании положительного опыта зарубежных стран и историко-правовых закономерностей развития Украины изложена концепция формирования новых экономических принципов энергоэкономики.

Ключевые слова: социальное государство, глобализация, человекоцентризм, гуманитарная политика, энергоэкономика, научно-технический прогресс, корпоративный метод управления экономикой, социальное партнерство.

SUMMARY

Serdiuk N.A. Theoretical and legal bases of the development of Ukraine as a social state. – On the rights of the manuscript.

The thesis for the degree of Doctor of Legal Sciences, speciality 12.00.01 – Theory and History of State and Law; History of Political and Legal Studies – Private higher educational institution King Danylo University, Ivano-Frankivsk, 2019.

To achieve the strategic task of building a social state based on a comprehensive approach, the harmonization of social, economic and environmental interests of society is scientifically substantiated, based on the concept of "sustainable development" proposed by V. Vernadsky's doctrine of the noosphere summarized at the UN World Summits in Rio de Janeiro (1992) and Johannesburg (2002) and the United Nations Millennium Declaration (2000).

Priority directions of the state policy of social orientation on the basis of human-centrism are revealed. In particular, state cultural policy largely determines the socio-economic, political, ideological, legal and moral values of the state; preservation of

national identity in the context of globalization; meeting the spiritual and cultural needs of human.

Determined state policy in the sphere of family and youth, aimed at strengthening the moral foundations of the family and increase its prestige, providing equal rights and responsibilities of men and women for the protection of health, upbringing and development of children as future citizens of the country; support for women and motherhood; organizing men's work to provide for a decent family; investment of household programs for youth and a program for its participation in production. The main criteria for reforming and modernizing health care in providing social policy in this area: socio-economic, psycho-emotional, environmental health conditions; the level of medical services; availability of safe and conducive to health forms of life; methods of regulation, social control of health care and medicine; the degree of responsibility of special subjects for health care; ways to reduce social inequalities in terms of health and medical services; social interests, needs, expectations, motives and incentives of social subjects in health care and others.

In the field of education and science changes in the content and organization of the educational process are justified; introduction of innovative educational technologies into the educational process; creation of quality management systems for education; creating new models of higher educational institutes; improvement of higher education management system; creation of a strong research base that will ensure the integration of education, science and production; improving the competitiveness of the nation.

The mechanisms of social support for the unemployed are formulated: providing assistance employers in job creation; preventive retraining of employees subject to reduction in the process of optimization of the personnel size of enterprises; the relocation of unemployed people with providing housing, mainly from village to village, and this will facilitate such innovation as the construction of agro-towns, which will provide the concentration of rural workforce on stable working agribusinesses. The economic, demographic, age, educational and political factors of external labor migration of the population of Ukraine are determined. Institutional, organizational and personal mechanisms of regulation labor mobility have been formed, which help to achieve success and promote social mobility.

On the basis of the positive experience of foreign countries and the historical and legal laws of Ukraine's development, the concept of formation of new economic principles of the energy economy is laid out, the creation of which will be a transitional stage of the economic doctrine of the ideology of the social state. It is based on scientific and technological progress, a corporate method of managing the economy and income, which will ensure the management of state's natural resources, and provides for equality of parties in the dialogical interaction of objectively unequal social subjects. The stated concept is based on two priorities: the human factor, which is considered to be the main ideological motive force of state development, and the energy sector, which is the main source of impulses of transformative influence on raw materials and materials entering the state production and technological complex filling with new more sustainable functions our habitat.

The necessity of legal regulation and establishment of preferential conditions for the introduction of the latest technologies in Ukraine is substantiated. These technologies provide waste-free recycling of waste materials located in landfills of solid industrial and household waste and components contained in wastewater treatment plants, in the retreat of what people get low-cost electricity and a number of useful substances and building materials, allowing millions of hectares of land to be reclaimed and cultivated, ensuring environmental safety and meeting human biological standards in Ukraine.

Theoretical model of improvement the mechanism of the state is offered, which will provide effective mechanisms of realization of the state social policy and with which all citizens of the state are associates in the construction of the future; they participate in the processes of formation of the state activity, control their implementation and separate social and organizational interactions states and civil society that need appropriate legal determination and support.

Keywords: social country, globalization, human-centrism, humanitarian policy, energy economy, scientific and technological progress, corporate method of economic management, social partnership.

Гарнітура Таймс. Формат 60х84/16.
Наклад 100. Папір офсетний. Ум.-др. арк. 1,9.
Підписано до друку 15.11.2019. Замовлення 585.

Надруковано в «МП Леся».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 892 від 08.04.2002.

«МП Леся»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: (066) 60-50-199, (068) 126-49-26
E-mail: lesya3000@ukr.net